

Oslo, 14. juni 2024

Innspill til Voldtektsutvalgets NOU

Sex og samfunn takker for muligheten til å komme med innspill til Voldtektsutvalgets NOU 2024: 4 Voldtekt - et uløst samfunnsproblem.

Om Sex og samfunn

Sex og samfunn er Norges største fagsenter for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Sex og samfunn ble etablert i 1971 for å delta i kampen for retten til selvbestemt abort. Siden har også selvbestemt prevensjon og selvbestemt seksualitet vært fanesaker i alt vårt kliniske, faglige og politiske arbeid. Den kliniske delen av arbeidet vårt inkluderer blant annet Norges største klinikk for seksuell helse. Sex og samfunn holder til i Oslo.

Vårt innspill

Sex og samfunn er glade for det grundige arbeidet Voldtektsutvalget har lagt ned, og vi mener NOU 2024: 4 Voldtekt - et uløst samfunnsproblem er et svært godt kunnskapsgrunnlag. Vi håper beslutningstakere bruker denne kunnskapen til videre innsats i arbeidet mot voldtekt.

I vårt innspill vil vi fokusere på:

- likeverdige tjenester
- forebygging
- lovgivning

Likeverdige tjenester

Sex og samfunn mener likeverdige tjenester er helt essensielt både som et forebyggende tiltak og som en viktig faktor for å gi alle innbyggerne et godt tilbud. Vi er glade for at utvalget foreslår et kompetanseløft i tjenestene. Sex og samfunn mener det er avgjørende med økt kompetanse og tilgjengelige tjenester på flere nivå, for å på best mulig måte kunne fange opp og hjelpe de det gjelder.

Likeverdige tjenester betyr ikke like tjenester. Likeverdige tjenester betyr at alle skal få like god hjelp. Da må vi gi tilpassede tilbud. Vi vil også påpeke at tjenestene må være tilgjengelige for alle, uavhengig av alder, kjønn, identitet, geografi, språk, etnisitet, funksjonsevne, økonomi m.m. Vi er særlig glade for at utvalget trekker frem likeverdig helsetilbud til barn. På den andre siden savner vi fokus på kjønns- og seksualitetsmangfold i utvalgets NOU.

Kjønns- og seksualitetsmangfold

Vi mener det er viktig å lære mer om vold i ulike relasjoner og for alle kjønn. UngVold-studien fra 2023 fant at unge med en annen seksuell orientering enn heterofil er langt mer utsatt for kjærestevold og alle andre former for vold og overgrep sammenlignet med heterofil ungdom¹.

¹ Frøyland, L. R, Lid, S., Schwencke, E. O. & Stefansen, K. (2023). [Vold og overgrep mot barn og unge. Omfang og utviklingstrekk 2007–2023. NOVA Rapport 11/23 \(oda.oslomet.no\)](https://www.oslomet.no/oda/utviklingstrekk-2007-2023)

Unge som opplever vold er mer utsatt for vold gjennom livet. Det er derfor grunn til å tro at også voksne skeive personer er mer utsatt for partnervold.

Gjennom prosjektet «Helsesøkende adferd i lhbt+-befolkningen»² ved Psykologisk institutt ved Universitetet i Oslo, har en funnet at lhbt+-personer ofte er mer utsatt for vold, men samtidig synes de det er vanskelig å be om hjelp. Dette skyldes at de «unngår å søke hjelp på grunn av frykt for diskriminering, fordommer eller mangel på kompetanse fra ansatte i offentlige tjenester», viser studier. Sex og samfunn mener bedre kunnskap på feltet og mer kompetanse til relevante tjenester er avgjørende for å gi alle et likeverdig tilbud.

Sexologisk kompetanse

Vi vil særlig fremheve sexologisk kompetanse, som mangler i helsetjenesten i dag. På vår klinikk møter vi unge som har vært utsatt for voldtekt eller seksuelle overgrep, og felles for mange er at de ikke har fått hjelp eller oppfølging. De av pasientene som har søkt hjelp for psykiske eller kroppslige plager og gått jevnlig til psykolog eller fastlege, forteller gjerne at de ikke har opplevd å bli spurt noe om seksualitet eller negative opplevelser, og derfor ikke turt å si noe om det. Mange forteller at de har gått og båret på sine utfordringer alene i mange år, og at de veldig gjerne skulle fått hjelp tidligere slik at de hadde sluppet plagene de opplever nå.

Forebygging

Sex og samfunn støtter Voldtektsutvalgets forslag om et massivt løft for å forebygge voldtekt. Vi synes den foreslåtte tredelingen av forebyggingsarbeidet er et godt utgangspunkt, men vi savner likevel et større fokus på foreldre. Vi mener foreldre og andre omsorgspersoner burde vært spesifisert i målgruppen «hele befolkningen».

Seksualitetsundervisning

Sex og samfunn mener god kunnskap om seksualitet er avgjørende for et godt forhold til egen kropp, egne grenser, men også respekt for andre og deres grenser. Vi ønsker også informasjon om seksualitet til barn fra barnehagen og ut videregående skole. Seksualitetsundervisningen må ha et helsefremmende fokus, som vi mener er avgjørende for det forebyggende arbeidet. Trygge og kunnskapsrike barn og unge er bedre rustet til å ta gode valg for seg selv, sin kropp og sin helse.

God kunnskap tidlig er viktig for å kunne ta gode avgjørelser også senere i livet, og vi mener det er essensielt å styrke seksualitetsundervisningen. Hvert år holder Sex og samfunn seksualitetsundervisning for i underkant av 6 000 elever ved 9. trinn i Osloskolen. Unge vi møter er opptatte av grenser, samtykke og lovverk. Men de er også usikre, og de etterspør kunnskap. I vår nasjonale kartlegging av seksualitetsundervisning i skolen fra 2022³ så vi også at elevene etterspør mer kunnskap når det gjelder seksuelle overgrep, grensesetting og nettvett.

De nye læreplanene fra 2020 inneholder gode kompetansemål innen seksualitet, men vi vet for lite om hvordan disse kompetansemålene følges opp og hvordan de oppfylles. Vi er glade for at

² Senter for tverrfaglig kjønnsforskning, Universitetet i Oslo. (2024): [Erfaringer og barrierer i møtet med helsevesenet blant LHBT+-personer.](#)

³ Sex og samfunn (2022): [Seksualitetsundervisning i skolen. En kartlegging av elevers og læreres erfaringer og ønsker.](#)

utvalget tar til orde for at den planlagte evalueringen av læreplanene tydelig bør inkludere en evaluering av seksualitetsundervisningen.

Nye kompetansemål løser heller ikke utfordringene alene. Både lærere og lærerstudenter skulle ønske de fikk mer kunnskap og kompetanse gjennom sin utdanning, slik at de er bedre rustet til å gi elevene god og helhetlig seksualitetsundervisning. Vi støtter derfor utvalgets forslag om en gjennomgang, oppdatering og styrking av rammeplanen for lærere i barnehage og skole.

Tiltak rettet mot personer som har blitt utsatt for voldtekt eller annen seksuell vold

Sex og samfunn vil påpeke at helsepersonell er en viktig ressurs og lavterskeltilbud som helsestasjon, skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom er viktige tjenester for de som har blitt utsatt for voldtekt. Vi mener derfor disse tjenestene burde vært nevnt eksplisitt i denne delen, slik det er gjort i delen om personer som har begått eller står i fare for å begå voldtekt eller annen seksuell vold.

Tiltak rettet mot personer som har begått eller står i fare for å begå voldtekt eller annen seksuell vold

Sex og samfunn er enig i at det forebyggende arbeidet også må fokusere på personer som står i fare for eller som utøver vold eller overgrep. Unge som har vært utsatt for seksuelle overgrep kan stå i fare for å utsette andre for overgrep, og god helsehjelp til både de som er utsatt og de som har utsatt noen for voldtekt eller annen seksuell vold er derfor viktig i det forebyggende arbeidet. Blant barn og unge kan det også være tilfeller hvor en person både er offer for overgrep og selv utsetter andre for overgrep.

Utvalget mener «det må sikres finansiering for at tjenestene kan bygge nødvendig kompetanse for å ivareta unge som lurer på om de har gått over grenser, har seksuell interesse i barn eller liknende problemstillinger». Helsedirektoratets nye ressurs [«Hva er innafor?»](#) er et godt eksempel på viktige ressurser som har blitt laget, men hvor ikke tiltakene for å gi hjelp til dem som søker det er på plass. Det er uheldig dersom unge oppfordres til å søke hjelp, men ikke møter et hjelpeapparat som er rustet til å ta i dem imot. Det er gledelig at det rettes en innsats mot PSA/SSA, men det er viktig at det også settes ressurser bak tiltakene. Sex og samfunn vil også understreke viktigheten av forebyggende tiltak og helsehjelp til personer som soner sedelighetsdommer i norske fengsel.

Lovgivning

Selv om Voldtektsutvalgets oppdrag ikke inkluderte spørsmål knyttet til lovgivning, ønsker vi likevel å kommentere dette.

Å endre samfunnets forståelse av grenser og samtykke er avgjørende for å forebygge seksuell vold og overgrep. Sex og samfunn mener definisjonen av hva en voldtekt er må endres, og legges tettere til en «ja betyr ja»-modell og standarden som Istanbulkonvensjonen setter. Vi støtter derfor utvalgets anbefaling om å inkorporere Istanbulkonvensjonen.

Vi mener at flere tilfeller av voldtekt må omfattes av straffelovens voldtektsbestemmelse, både for at Norge skal oppfylle sine internasjonale forpliktelser, men også for å gi best mulig vern til de som utsettes for voldtekt. En evaluering av loven i 2020 viser at den har resultert i at flere ble tiltalt og dømt for voldtekt. En samtykkelov vil føre til at flere voldtektsanmeldelser kan

etterforskes, og om bevisene holder ende med rettfærdig behandling i domstolene. En samtykkebasert voldtektsbestemmelse som slår fast at all seksuell omgang uten samtykke er voldtekt vil også kunne bidra til en viktig holdningsendring og redusere skam hos den voldtektsutsatte slik at flere tør å si ifra.

Sex og samfunn har særlig kompetanse på ung seksualitet. Årlig møter vi nærmere 40 000 unge under 25 år gjennom vår klinikk, på chat og i seksualitetsundervisningen som vi holder for alle 9. klasser i Oslo. Vår erfaring fra våre møter med unge er at mange opplever det vanskelig å forstå hvordan de skal uttrykke og forstå egne og andres seksuelle grenser i samhandling. Mange unge synes også det er vanskelig å uttrykke hva de vil, og det er vanskelig å si nei. I en «nei betyr nei»-modell kan resultatet bli at unge inngår i seksuelt samspill mot sin vilje. I en «ja betyr ja»-modell vil derimot resultatet kunne bli at man ikke inngår i seksuelt samspill.

Avslutningsvis

Sex og samfunn er glade for at Voldtektsutvalgets hovedbudskap er at det trengs en styrket innsats på feltet og at en samordning er helt essensielt for å oppnå resultat. Vi vil påpeke at en slik felles innsats må se tjenestetilbud, kompetanse og forebyggende arbeid i kontekst med lovgivningen.

Med vennlig hilsen

Ingvild Endestad

Avdelingsleder
kommunikasjon og politikk

Anneli Rønnes

Fagpolitisk rådgiver